

DECIZIA Nr.18
din 17 ianuarie 2017

referitoare la excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art.347 alin.(1) din
Codul de procedură penală

Publicată în Monitorul Oficial nr.312 din 02.05.2017

Valer Dorneanu	— președinte
Marian Enache	— judecător
Petre Lăzăroiu	— judecător
Mircea Ștefan Minea	— judecător
Daniel Marius Morar	— judecător
Livia-Doina Stanciu	— judecător
Simona-Maya Teodoroiu	— judecător
Varga Attila	— judecător
Oana Cristina Puică	— magistrat-asistent

1. Pe rol se află soluționarea excepției de neconstituționalitate a dispozițiilor art.346 alin.(2) și ale art.347 alin.(1) din Codul de procedură penală, excepție ridicată de Ion Piloiu și Aurelian Simion Baci în Dosarul nr.1.519/111/2015/a1 al Curții de Apel Oradea — Secția penală și pentru cauze cu minori și care formează obiectul Dosarului Curții Constituționale nr. 1.568D/2015.

2. Dezbaterile au avut loc la data de 15 decembrie 2016, cu participarea reprezentantului Ministerului Public, procuror Marinela Mincă, și au fost consemnate în încheierea de la acea dată, când Curtea, în temeiul art.57 și art.58 alin.(3) din Legea nr.47/1992, pentru o mai bună studiere a problemelor ce formează obiectul cauzei, a amânat pronunțarea la data de 17 ianuarie 2017.

CURTEA,

având în vedere actele și lucrările dosarului, reține următoarele:

3. Prin Încheierea nr.125/CCP/2015 din 26 octombrie 2015, pronunțată în Dosarul nr.1.519/111/2015/a1, **Curtea de Apel Oradea — Secția penală și pentru cauze cu minori a sesizat Curtea Constituțională cu excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art.346 alin.(2) și ale art.347 alin.(1) din Codul de procedură penală.** Excepția a fost ridicată de Ion Piloiu și Aurelian Simion Baci cu ocazia soluționării contestației formulate de inculpați împotriva încheierii prin care judecătorul de cameră preliminară a dispus începerea judecării într-o cauză în care nu au fost formulate cereri și excepții și nici nu au fost ridicate din oficiu excepții.

4. **În motivarea excepției de neconstituționalitate** autorii acesteia susțin, în esență, că dispozițiile art.347 alin.(1) din Codul de procedură penală, în redactarea anterioară modificării prin Legea nr.75/2016, încalcă prevederile constituționale ale art.24 referitor la dreptul la apărare, ale art.124 privind înfăptuirea justiției, precum și ale art.20 referitor la preeminența tratatelor internaționale privind drepturile omului asupra legilor interne, raportat la prevederile art.6 paragraful 3 lit.c) referitor la dreptul acuzatului de a se apăra el însuși sau de a fi asistat de un apărător ales și ale art.13 privind dreptul la un recurs efectiv din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, întrucât exclud posibilitatea inculpatului de a face contestație împotriva încheierii pronunțate de judecătorul de cameră preliminară în temeiul dispozițiilor art.346 alin.(2) din Codul de procedură penală, adică în ipoteza în care nu au fost formulate cereri și excepții și nici nu au fost ridicate din oficiu excepții. Astfel, consideră că dispozițiile de lege criticate sunt constituționale numai în măsura în care permit părților să formuleze contestație și împotriva încheierii judecătorului de cameră preliminară prin care acesta a constatat legalitatea sesizării instanței, a administrării probelor și a efectuării actelor de urmărire penală și a dispus începerea judecării în condițiile în care nu s-au formulat cereri și excepții și nici nu s-au ridicat din oficiu excepții. Arată că, „în practică, de foarte multe ori apărărilor sunt superficiale și nu este atacată nelegalitatea sesizării instanței, a administrării probelor și a efectuării actelor de urmărire penală, iar judecătorul de cameră preliminară nu constată din oficiu aceste nereguli, ceea ce determină posibilitatea menținerii acestora și a producerii de efecte juridice ireparabile”. Consideră că interpretarea propusă este singura care poate determina compatibilitatea normelor procesual penale criticate cu prevederile

constituționale și convenționale referitoare la dreptul la apărare și cu prevederile constituționale privind înfăptuirea justiției.

5. **Curtea de Apel Oradea — Secția penală și pentru cauze cu minori** apreciază că excepția de neconstituționalitate este neîntemeiată. Consideră că dispozițiile de lege criticate nu încalcă dreptul la apărare consacrat de art.24 din Constituție și nu sunt contrare nici prevederilor art.13 privind dreptul la un recurs efectiv din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale. Arată că, potrivit art.347 alin.(1) din Codul de procedură penală, legiuitorul nu a prevăzut posibilitatea de a ataca pe calea contestației încheierile pronunțate în baza art.346 alin.(2) din Codul de procedură penală, întrucât a urmărit să stabilească reguli diferite pentru situații diferite. Astfel, legiuitorul a urmărit să scurteze durata procedurilor, să urgenteze soluționarea dosarelor și să evite tergiversarea judecării în acele situații în care nu se formulează cereri sau excepții și nici nu se invocă din oficiu excepții în faza camerei preliminare, cum este cazul în speță. Prin urmare, dispozițiile de lege criticate nu încalcă prevederile art.24 din Constituție, deoarece inculpatul are posibilitatea de a-și valorifica dreptul la apărare în cursul procedurii de cameră preliminară.

6. Potrivit art.30 alin.(1) din Legea nr.47/1992, încheierea de sesizare a fost comunicată președinților celor două Camere ale Parlamentului, Guvernului și Avocatului Poporului, pentru a-și exprima punctele de vedere asupra excepției de neconstituționalitate.

7. **Guvernul** consideră că excepția de neconstituționalitate este neîntemeiată. Arată că procedura de cameră preliminară a fost concepută ca o procedură-filtru, în cadrul căreia se verifică competența instanței și legalitatea actului de sesizare, precum și legalitatea actelor efectuate și a probelor administrate în faza de urmărire penală, în scopul identificării eventualelor neregularități și al remedierii acestora, astfel încât faza de judecată să se desfășoare cu celeritate și cu respectarea tuturor drepturilor și garanțiilor procesuale ale părților. Consideră că dispozițiile de lege criticate asigură inculpatului dreptul la apărare, întrucât, în faza camerei preliminare, acesta are dreptul de a formula cereri și de a ridica excepții cu privire la aspectele ce fac obiectul procedurii în camera preliminară. Mai mult, prin Decizia nr.641 din 11 noiembrie 2014, Curtea Constituțională a constatat că soluția legislativă cuprinsă în art.345 alin.(1) și în art.346 alin.(1) din Codul de procedură penală, potrivit căreia judecătorul de cameră preliminară se pronunță „fără participarea procurorului și a inculpatului”, este neconstituțională, întrucât nu permite participarea procurorului, a inculpatului, a părții civile și a părții responsabile civilmente în procedura desfășurată în camera de consiliu, în fața judecătorului de cameră preliminară. În raport cu cele statuate de Curtea Constituțională prin decizia mai sus menționată, inculpatul are dreptul de a participa personal la procedura în camera preliminară și de a pune concluzii, asigurându-se astfel, în ceea ce îl privește, caracterul echitabil al procedurii și contradictorialitatea dezbaterilor. Consideră că motivul pentru care legiuitorul a exceptat de la calea de atac a contestației încheierea prin care judecătorul de cameră preliminară dispune începerea judecării în temeiul art. 346 alin.(2) din Codul de procedură penală rezidă în faptul că, în ipoteza textului, nici judecătorul de cameră preliminară, din oficiu, și nici părțile nu au formulat cereri sau excepții în legătură cu aspectele ce fac obiectul procedurii. Or, în cazul inculpatului, aceasta echivalează cu renunțarea la posibilitatea oferită de lege de a sesiza anumite neregularități și de a le supune aprecierii judecătorului de cameră preliminară. Așadar, deși legea îi recunoaște dreptul de a contesta legalitatea rechizitoriului, a probatoriului administrat și a actelor de urmărire penală, inculpatul înțelege să nu uzeze de acest drept. În fine, nu se poate susține încălcarea dreptului la un recurs efectiv, câtă vreme chiar procedura camerei preliminare constituie un mod de sesizare a instanței naționale cu privire la legalitatea unor acte îndeplinite de procurori în exercitarea atribuțiilor lor oficiale.

8. **Avocatul Poporului** precizează că își menține punctul de vedere reținut în deciziile Curții Constituționale nr.663 din 11 noiembrie 2014 și nr.641 din 11 noiembrie 2014, în sensul că dispozițiile de lege criticate sunt constituționale.

9. **Președinții celor două Camere ale Parlamentului** nu au comunicat punctele lor de vedere asupra excepției de neconstituționalitate.

CURTEA,

examinând încheierea de sesizare, punctele de vedere ale Guvernului și Avocatului Poporului, raportul întocmit de judecătorul-raportor, notele scrise depuse la dosar, concluziile procurorului, dispozițiile de lege criticate raportate la prevederile Constituției, precum și Legea nr.47/1992, reține următoarele:

10. Curtea Constituțională a fost legal sesizată și este competentă, potrivit dispozițiilor art.146 lit.d) din Constituție, precum și ale art.1 alin.(2), ale art.2, 3, 10 și 29 din Legea nr.47/1992, să soluționeze excepția de neconstituționalitate.

11. Potrivit încheierii de sesizare, obiectul excepției de neconstituționalitate îl constituie dispozițiile art.346 alin.(2) și ale art.347 alin.(1) din Codul de procedură penală, care au fost modificate, ulterior sesizării Curții Constituționale, prin Legea nr.75/2016 privind aprobarea Ordonanței de urgență a Guvernului nr.82/2014 pentru modificarea și completarea Legii nr.135/2010 privind Codul de procedură penală, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr.334 din 29 aprilie 2016. Din notele scrise

ale autorilor excepției, depuse în motivarea criticii, reiese însă că aceasta privește doar soluția legislativă cuprinsă în dispozițiile art.347 alin.(1) din Codul de procedură penală — în redactarea anterioară modificării prin Legea nr.75/2016 — care exclude posibilitatea de a face contestație împotriva soluției prevăzute la art.346 alin.(2). Având în vedere că, în cauză, a produs efecte norma de procedură prevăzută de art.347 alin.(1) din Codul de procedură penală în forma în vigoare la data sesizării Curții Constituționale, aceasta se va pronunța asupra soluției legislative cuprinse în dispozițiile art.347 alin.(1) din Codul de procedură penală, în redactarea anterioară modificării prin Legea nr.75/2016, care exclude posibilitatea de a face contestație împotriva soluției prevăzute la art.346 alin.(2). Dispozițiile de lege criticate au următorul cuprins: „*În termen de 3 zile de la comunicarea încheierii prevăzute la art.346 alin.(1), procurorul și inculpatul pot face contestație cu privire la modul de soluționare a cererilor și a excepțiilor, precum și împotriva soluțiilor prevăzute la art. 346 alin.(3)—(5)*”.

12. În susținerea neconstituționalității acestor dispoziții de lege, autorii excepției invocă încălcarea prevederilor constituționale ale art.24 referitor la dreptul la apărare, ale art. 124 privind înfăptuirea justiției, precum și ale art.20 referitor la preeminența tratatelor internaționale privind drepturile omului, raportat la prevederile art.6 paragraful 3 lit.c) referitor la dreptul acuzatului de a se apăra el însuși sau de a fi asistat de un apărător ales de el și ale art.13 privind dreptul la un recurs efectiv din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale.

13. Examinând excepția de neconstituționalitate, Curtea constată că, potrivit art.425¹ alin.(1) din Codul de procedură penală, calea ordinară de atac a contestației se poate exercita numai atunci când legea o prevede expres. Reglementarea procesual penală cu caracter general din cuprinsul art.425¹ este aplicabilă când legea nu prevede altfel, ceea ce înseamnă că în situația în care există dispoziții derogatorii, acestea se vor aplica cu prioritate. În ceea ce privește camera preliminară, Codul de procedură penală permite ca împotriva celor decise în legătură cu obiectul acestei noi faze a procesului penal să se exercite calea de atac a contestației în condițiile și în limitele ce reies din cuprinsul art.347, care, la alineatul (1) — în redactarea anterioară modificării prin Legea nr. 75/2016 —, stabilește că se poate face contestație cu privire la modul de soluționare a cererilor și a excepțiilor, precum și împotriva soluțiilor prevăzute la art.346 alin.(3)—(5) din același cod.

14. Curtea observă că dispozițiile art.347 alin.(1) din Codul de procedură penală, în forma în vigoare anterior modificării prin Legea nr.75/2016, au făcut obiectul controlului de constituționalitate cu privire la titularii căii de atac a contestației. Astfel, prin Decizia nr.631 din 8 octombrie 2015, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr.831 din 6 noiembrie 2015, Curtea a admis excepția de neconstituționalitate și a constatat că soluția legislativă cuprinsă în art.347 alin.(1) din Codul de procedură penală (în redactarea anterioară modificării prin Legea nr.75/2016), potrivit căreia numai „*procurorul și inculpatul*” pot face contestație cu privire la modul de soluționare a cererilor și a excepțiilor, precum și împotriva soluțiilor prevăzute la art.346 alin.(3)—(5), este neconstituțională. Prin decizia menționată, Curtea a statuat că dispozițiile art.347 alin.(1) din Codul de procedură penală sunt contrare prevederilor constituționale referitoare la liberul acces la justiție, atâta vreme cât nu dau dreptul și persoanei vătămate, părții civile și părții responsabile civilmente să formuleze contestație cu privire la modul de soluționare a cererilor și a excepțiilor, precum și împotriva soluțiilor prevăzute la art.346 alin.(3)—(5) (paragraful 36).

15. Referitor la obiectul contestației reglementate de textul de lege criticat, Curtea reține că dispozițiile art.347 alin.(1) din Codul de procedură penală, în redactarea anterioară modificării prin Legea nr.75/2016, prevăd posibilitatea de a ataca pe calea contestației, separat sau cumulativ, două paliere distincte ale soluțiilor pronunțate în procedura de cameră preliminară. Un prim palier îl reprezintă modul de soluționare a cererilor și a excepțiilor, caz în care contestatorul critică maniera în care cererile și excepțiile au fost, după caz, admise sau respinse de către judecătorul de cameră preliminară prin încheierea intermediară pronunțată în temeiul art.345 alin.(1) din Codul de procedură penală — în condițiile în care pentru această încheiere intermediară nu există o cale de atac separată, ea putând face obiectul analizei în contestație numai odată cu atacarea încheierii finale — ori prin încheierea finală prevăzută de art.346 alin.(3) și (4) din Codul de procedură penală. Maniera de reformare a acestei soluții poate influența soluționarea fazei de cameră preliminară a procesului penal, în sensul reținerii unei alte soluții decât cea a judecătorului de cameră preliminară de la instanța de fond.

16. Cel de-al doilea palier îl constituie modalitățile de soluționare a procedurii de cameră preliminară în baza art.346 alin.(3) și (4) din Codul de procedură penală. În acest caz, contestatorul critică fie soluția de restituire a cauzei la parchet în temeiul art.346 alin.(3) din Codul de procedură penală, fie soluția de dispunere a începerii judecării în condițiile art.346 alin.(4) — atunci când judecătorul de cameră preliminară a constatat neregularități ale rechizitoriului, dar a apreciat că acestea nu afectează posibilitatea stabilirii obiectului și limitelor judecării, sau a exclus una sau mai multe probe administrate ori a invalidat anumite acte de urmărire penală —, fără ca, neapărat, contestatorul să critice și maniera de soluționare a cererilor și a excepțiilor formulate. Curtea observă că, în mod eronat, art.347 alin. (1) din Codul de procedură penală, în redactarea anterioară modificării prin Legea nr.75/2016, face referire, vorbind despre soluții, și la art.346 alin.(5), în condițiile în care acest din urmă text de lege nu cuprinde

nicio dispoziție cu privire la vreo soluție, ci prevede că „*Probele excluse nu pot fi avute în vedere la judecata în fond a cauzei.*”

17. Pe de altă parte, Curtea reține că, potrivit art.346 alin.(2) din Codul de procedură penală, în forma în vigoare anterior modificării prin Legea nr.75/2016, dacă nu s-au formulat cereri și excepții ori nu a ridicat din oficiu excepții, la expirarea termenelor prevăzute la art.344 alin.(2) sau (3), judecătorul de cameră preliminară constată legalitatea sesizării instanței, a administrării probelor și a efectuării actelor de urmărire penală și dispune începerea judecării. Din coroborarea dispozițiilor art. 347 alin.(1) cu cele ale art.346 alin.(2) din Codul de procedură penală, în redactarea anterioară modificării prin Legea nr.75/2016, se desprinde concluzia că încheierea prin care judecătorul de cameră preliminară a dispus începerea judecării, în condițiile în care a constatat că nu s-au formulat cereri și excepții și nici nu a ridicat din oficiu excepții, nu este supusă contestației. Așadar, calea de atac împotriva încheierii pronunțate de judecătorul de cameră preliminară în temeiul art. 346 alin.(2) din Codul de procedură penală este inadmisibilă.

18. În fine, pentru a epuiza analiza dispozițiilor art.347 alin. (1) din Codul de procedură penală, în redactarea anterioară modificării prin Legea nr.75/2016, prin prisma posibilității atacării cu contestație a soluțiilor prevăzute de art.346, Curtea reține că nu poate fi formulată contestație nici împotriva încheierii de declinare a competenței, încheiere pronunțată în temeiul art.346 alin.(6) din Codul de procedură penală. O atare reglementare este însă în deplină concordanță cu dispozițiile art.50 alin.(4) din același cod, în care se arată că hotărârea de declinare a competenței nu este supusă căilor de atac.

19. Revenind la soluția legislativă criticată de autorii excepției de neconstituționalitate, Curtea constată că excluderea posibilității de a formula contestație împotriva încheierii pronunțate de judecătorul de cameră preliminară în temeiul art.346 alin.(2) din Codul de procedură penală, în varianta anterioară modificării prin Legea nr.75/2016, este de natură să înfrângă egalitatea în drepturi între cetățeni în ceea ce privește recunoașterea dreptului fundamental de acces liber la justiție. Astfel, Curtea reține că, pe calea contestației prevăzute de art.347 din Codul de procedură penală, se asigură controlul de legalitate cu privire la o serie de încheieri finale pronunțate în procedura camerei preliminare, ca o garanție a respectării cerințelor principiului legalității procesului penal consacrat de art.2 din Codul de procedură penală, care își are, la rândul său, temeiul în prevederile art.1 alin.(5) din Constituție referitor la principiul legalității. Scopul contestației în procedura de cameră preliminară este acela de a îndrepta erorile de drept comise de judecătorul de cameră preliminară la verificarea, după trimiterea în judecată, a legalității sesizării instanței, precum și a legalității administrării probelor și a efectuării actelor de către organele de urmărire penală, erori care trebuie remediate în cadrul aceleiași faze procesuale, având în vedere rațiunile pentru care a fost instituită procedura camerei preliminare. Asemenea erori de drept pot interveni însă, în egală măsură, în acele situații în care în procedura de cameră preliminară nu s-au formulat cereri și excepții și nici nu s-au ridicat din oficiu excepții. În aceste condiții, Curtea constată că pasivitatea părților și a persoanei vătămate nu poate constitui un criteriu obiectiv pentru a le exclude de la exercițiul dreptului de a formula contestație, având în vedere că acest drept este recunoscut de legiuitor cu privire la părțile și persoanele vătămate care au rămas în pasivitate în cauze în care un alt participant în proces decât contestatorul a formulat cereri și excepții ori judecătorul de cameră preliminară a ridicat, din oficiu, excepții.

20. În acest sens, Curtea reține faptul că dispozițiile art.347 din Codul de procedură penală se completează cu cele ale art. 425¹ din același cod, care constituie reglementarea generală în materie de contestație. Astfel, potrivit art.425¹ alin. (7) pct.2 lit.b) din Codul de procedură penală, una dintre soluțiile ce pot fi date acestei căi de atac este aceea de desființare a hotărârii atacate și de dispunere a rejudecării cauzei de către judecătorul (sau completul) care a pronunțat-o, atunci când se constată că nu au fost respectate dispozițiile privind citarea. Curtea observă că, prin Decizia nr.641 din 11 noiembrie 2014, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr.887 din 5 decembrie 2014, a constatat că soluția legislativă cuprinsă în art.345 alin.(1) și în art.346 alin.(1) din Codul de procedură penală, potrivit căreia judecătorul de cameră preliminară se pronunță „*fără participarea procurorului și a inculpatului*”, este neconstituțională, întrucât nu permite participarea procurorului și a părților în procedura desfășurată în camera de consiliu, în fața judecătorului de cameră preliminară. Prin decizia mai sus menționată, Curtea a reținut că, din perspectiva exigențelor dreptului la un proces echitabil, este suficient să li se asigure părților posibilitatea participării în această etapă procesuală, judecătorul putând decide asupra finalizării procedurii în camera preliminară și fără participarea părților atâta timp cât acestea au fost legal citate (paragraful 62). Or, viciul privind citarea părților și a persoanei vătămate — inclusiv greșita comunicare a rechizitoriului la o altă adresă decât cea la care locuiește inculpatul ori cea la care a solicitat în mod expres să-i fie comunicate actele de procedură — poate fi el însuși cauza pentru care inculpatul, persoana vătămată, partea civilă și partea responsabilă civilmente au fost în imposibilitate de a ridica excepții și de a formula cereri privind obiectul procedurii în camera preliminară.

21. Astfel, Curtea constată că excluderea căii de atac a contestației împotriva încheierii prin care judecătorul de cameră preliminară a dispus începerea judecării — în condițiile în care a constatat că nu s-au formulat cereri și excepții și nici nu a ridicat din oficiu excepții — creează un tratament

discriminatoriu pentru inculpatul, persoana vătămată, partea civilă și partea responsabilă civilmente din respectiva cauză față de părțile și persoanele vătămate rămase, la rândul lor, în pasivitate în acele cauze penale în care judecătorul de cameră preliminară a ridicat, din oficiu, excepții sau au fost formulate cereri și excepții de către un alt participant în proces decât contestatorul — o parte, persoana vătămată sau procurorul. Astfel, deși se găsesc în situații similare, părțile și persoanele vătămate din cele două categorii menționate beneficiază de un tratament juridic diferit sub aspectul posibilității de a formula contestație în temeiul art.347 alin.(1) din Codul de procedură penală, în funcție de atitudinea procesuală a unui alt participant în procesul penal — parte, persoană vătămată sau organ judiciar —, ceea ce contravine prevederilor art.16 din Constituție, în condițiile în care tratamentul discriminatoriu nu își găsește nicio justificare obiectivă și rezonabilă.

22. Sub aspectul asigurării egalității cetățenilor în exercitarea drepturilor lor procesuale, inclusiv a căilor de atac, Curtea a statuat, în jurisprudența sa, că, în instituirea regulilor de acces al justițiabililor la aceste drepturi, legiuitorul este ținut de respectarea principiului egalității cetățenilor în fața legii. Astfel, instituirea unor reguli speciale în ceea ce privește căile de atac nu este contrară acestui principiu atât timp cât ele asigură egalitatea juridică a cetățenilor în utilizarea lor. Principiul egalității în fața legii presupune instituirea unui tratament egal pentru situații care, în funcție de scopul urmărit, nu sunt diferite. El nu exclude, ci, dimpotrivă, presupune soluții diferite pentru situații diferite. În consecință, un tratament diferit nu poate fi doar expresia aprecierii exclusive a legiuitorului, ci trebuie să se justifice rațional, în respectul principiului egalității cetățenilor în fața legii și a autorităților publice (Decizia Plenului Curții Constituționale nr.1 din 8 februarie 1994, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr.69 din 16 martie 1994).

23. Totodată, Curtea a statuat că art.16 din Constituție vizează egalitatea în drepturi între cetățeni în ceea ce privește recunoașterea în favoarea acestora a unor drepturi și libertăți fundamentale, nu și identitatea de tratament juridic asupra aplicării unor măsuri, indiferent de natura lor (Decizia nr.53 din 19 februarie 2002, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr.224 din 3 aprilie 2002, Decizia nr.1.615 din 20 decembrie 2011, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr.99 din 8 februarie 2012, Decizia nr.323 din 30 aprilie 2015, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr.467 din 29 iunie 2015, paragraful 19, și Decizia nr.540 din 12 iulie 2016, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr.841 din 24 octombrie 2016, paragraful 21). Or, din perspectiva interesului de a cere și a obține îndreptarea erorilor de drept comise la verificarea, după trimiterea în judecată, a legalității sesizării instanței, precum și la verificarea legalității administrării probelor și a efectuării actelor de către organele de urmărire penală, părțile și persoanele vătămate din cauzele în care nu s-au formulat cereri și excepții și nici nu au fost ridicate din oficiu excepții se află într-o situație similară — sub aspectul recunoașterii liberului acces la justiție — cu părțile și persoanele vătămate rămase, la rândul lor, în pasivitate în cauze penale în care judecătorul de cameră preliminară a ridicat, din oficiu, excepții sau un alt participant în proces decât contestatorul a formulat cereri și excepții. Curtea constată că tratamentul juridic diferențiat care rezultă din dispozițiile de lege criticate este nejustificat și conduce la o discriminare.

24. Așa cum a statuat Curtea în jurisprudența sa, liberul acces la justiție presupune accesul la mijloacele procedurale prin care justiția se înlăpătește. Este adevărat că regulile de desfășurare a procesului în fața instanțelor judecătorești sunt de competența exclusivă a legiuitorului, așa cum rezultă din prevederile art.126 alin.(2) din Constituție — potrivit căruia „*Competența instanțelor judecătorești și procedura de judecată sunt prevăzute numai prin lege*” — și din cele ale art.129 din Legea fundamentală, în conformitate cu care „*Împotriva hotărârilor judecătorești, părțile interesate și Ministerul Public pot exercita căile de atac, în condițiile legii*”. Astfel, principiul liberului acces la justiție presupune posibilitatea neîngrădită a celor interesați de a utiliza aceste proceduri în formele și în modalitățile instituite de lege, însă cu respectarea regulii consacrate de art.21 alin.(2) din Constituție, potrivit căreia nicio lege nu poate îngredi accesul la justiție, ceea ce semnifică faptul că legiuitorul nu poate exclude de la exercițiul drepturilor procesuale pe care le-a instituit nicio categorie sau grup social (Decizia Plenului Curții Constituționale nr.1 din 8 februarie 1994 și Decizia nr.540 din 12 iulie 2016, paragraful 22, citate anterior).

25. În continuare, în ceea ce privește rolul procurorului în cadrul procesului penal, Curtea observă că, potrivit prevederilor art.131 din Constituție, în activitatea judiciară, Ministerul Public reprezintă interesele generale ale societății și apără ordinea de drept, precum și drepturile și libertățile cetățenilor, exercitându-și atribuțiile prin procurori constituiți în parchete. Astfel, în temeiul dispozițiilor art. 62 alin.(2) din Legea nr.304/2004 privind organizarea judiciară (republicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr.827 din 13 septembrie 2005), procurorii își desfășoară activitatea potrivit principiilor legalității, imparțialității și controlului ierarhic, iar, în baza prevederilor art. 67 din același act normativ, procurorul participă la ședințele de judecată, în condițiile legii, și are rol activ în aflarea adevărului. În acest sens, dispozițiile art.55 alin.(3) lit.f) din Codul de procedură penală prevăd atribuția procurorului de a formula și exercita, în cadrul procesului penal, contestațiile și căile de atac prevăzute de lege împotriva hotărârilor judecătorești. Așadar, pornind de la scopul contestației — de a asigura posibilitatea

îndreptării erorilor de drept comise pe parcursul soluționării cauzei în faza de cameră preliminară — și de la rolul procurorului, care, așa cum a reținut instanța de contencios constituțional în jurisprudența sa, acționează ca apărător al intereselor generale ale societății, dar și ale părților din proces, în spiritul legalității (Decizia nr.983 din 8 iulie 2010, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr.551 din 5 august 2010, și Decizia nr.641 din 11 noiembrie 2014, citată anterior, paragraful 51), Curtea apreciază că exigențele art.131 din Constituție impun legiuitorului să asigure posibilitatea ca, pe calea contestației prevăzute de dispozițiile art.347 alin.(1) din Codul de procedură penală, în forma în vigoare anterior modificării prin Legea nr.75/2016, să se verifice — inclusiv la inițiativa procurorului — legalitatea încheierilor pronunțate de judecătorul de cameră preliminară în temeiul art. 346 alin.(2) din Codul de procedură penală, în redactarea anterioară modificării prin Legea nr.75/2016.

26. Curtea reține că, în cazul în care legea — norma de procedură penală și/sau norma de drept penal substanțial — este încălcată, trebuie să se asigure atât procurorului, cât și inculpatului, persoanei vătămate, părții civile și părții responsabile civilmente posibilitatea de a cere și a obține restabilirea legalității prin reformarea soluției nelegale. Dispozițiile de lege criticate, pe de o parte, privează părțile și persoana vătămată de posibilitatea apărării drepturilor, a libertăților și a intereselor lor legitime, iar, pe de altă parte, lipsesc procurorul de pârghiile necesare exercitării rolului său specific în cadrul procesului penal.

27. Având în vedere că rezultatul procedurii în camera preliminară referitor la stabilirea legalității administrării probelor și a efectuării actelor procesuale de către organele de urmărire penală are o influență directă asupra desfășurării judecății pe fond, putând să fie decisiv pentru stabilirea vinovăției/nevinovăției inculpatului (Decizia nr.631 din 8 octombrie 2015, mai sus citată, paragraful 34), Curtea constată că garanțiile pe care le implică prevederile art.21 și ale art.131 din Legea fundamentală — așa cum aceste texte au fost interpretate în jurisprudența Curții Constituționale — impun ca procurorul, părțile și persoana vătămată să aibă posibilitatea de a face contestație împotriva încheierii prin care judecătorul de cameră preliminară dispune începerea judecății în condițiile în care nu s-au formulat cereri și excepții și nici nu s-au ridicat din oficiu excepții.

28. Prin urmare, soluția legislativă cuprinsă în dispozițiile art.347 alin.(1) din Codul de procedură penală, în forma în vigoare anterior modificării prin Legea nr.75/2016, care exclude calea de atac a contestației împotriva încheierii pronunțate de judecătorul de cameră preliminară în temeiul art.346 alin.(2), încalcă prevederile constituționale ale art.16 referitor la egalitatea în drepturi, ale art.21 privind accesul liber la justiție și ale art.131 referitor la rolul Ministerului Public.

29. Pentru considerentele expuse, în temeiul art.146 lit.d) și al art.147 alin.(4) din Constituție, precum și al art.1—3, al art.11 alin.(1) lit.A.d) și al art.29 din Legea nr.47/1992, cu unanimitate de voturi,

CURTEA CONSTITUȚIONALĂ

În numele legii

DECIDE:

Admite excepția de neconstituționalitate ridicată de Ion Piloiu și Aurelian Simion Baci în Dosarul nr.1.519/111/2015/a1 al Curții de Apel Oradea — Secția penală și pentru cauze cu minori și constată că soluția legislativă cuprinsă în dispozițiile art.347 alin.(1) din Codul de procedură penală, în redactarea anterioară modificării prin Legea nr.75/2016 privind aprobarea Ordonanței de urgență a Guvernului nr.82/2014 pentru modificarea și completarea Legii nr.135/2010 privind Codul de procedură penală, care exclude posibilitatea de a face contestație împotriva soluției prevăzute la art.346 alin.(2), este neconstituțională.

Definitivă și general obligatorie.

Decizia se comunică celor două Camere ale Parlamentului, Guvernului și Curții de Apel Oradea — Secția penală și pentru cauze cu minori și se publică în Monitorul Oficial al României, Partea I.

Pronunțată în ședința din data de 17 ianuarie 2017.

OPINIE CONCURRENTĂ

În dezacord cu opinia majoritară, considerăm că soluția de admitere a excepției de neconstituționalitate a dispozițiilor art.347 alin.(1) din Codul de procedură penală nu trebuia întemeiată pe dispozițiile art.16 din Constituție referitor la principiul egalității în drepturi a cetățenilor, ci pe dispozițiile constituționale ale art.21 alin.(1)—(3) referitor la accesul liber la justiție și dreptul la un proces echitabil și pe cele ale art.24 privind dreptul la apărare.

Prin deciziile nr.641 din 11 noiembrie 2014 și nr.631 din 8 octombrie 2015, Curtea a statuat că, atât în etapa fondului camerei preliminară, cât și în faza de control judiciar, legiuitorul trebuie să ofere părților din procesul penal aceleași drepturi, având în vedere obiectul procedurii în camera preliminară, rezultatul acestei faze procesuale, influența acestuia asupra desfășurării judecătii pe fond și dreptul acestor părți, reglementat de norma procesuală penală a art.81, de a propune administrarea de probe, de a ridica excepții și de a pune concluzii, de a formula orice alte cereri ce țin de soluționarea laturii penale a cauzei și de a consulta dosarul. În concret, Curtea a stabilit că împotriva încheierii pronunțate de judecătorul de cameră preliminară, în temeiul art.346 alin.(1) din Codul de procedură penală, părțile din procesul penal, procurorul și persoana vătămată pot formula contestație cu privire la modul de soluționare a cererilor și a excepțiilor, precum și împotriva soluțiilor prevăzute la art.346 alin.(3)—(5) din Codul de procedură penală.

Examinând conținutul dispozițiilor art.347 alin.(1) din Codul de procedură penală, reținem că, reglementând expres posibilitatea formulării căii de atac a contestației doar împotriva încheierii pronunțate de judecătorul de cameră preliminară, în temeiul art.346 alin.(1) din cod, dispozițiile legale criticate exclud dreptul părților din procesul penal, procurorului și persoanei vătămate de a formula contestație împotriva încheierii pronunțate de judecătorul de cameră preliminară în temeiul art. 346 alin.(2) din Codul de procedură penală, în redactarea anterioară modificării operate prin Legea nr.75/2016. Într-o atare ipoteză, dacă nu s-au formulat cereri și excepții ori nu a ridicat din oficiu excepții, la expirarea termenelor prevăzute la art.344 alin.(2) sau (3), judecătorul de cameră preliminară constată legalitatea sesizării instanței, a administrării probelor și a efectuării actelor de urmărire penală și dispune începerea judecătii.

Așa fiind, dispozițiile art.347 alin.(1) din Codul de procedură penală, coroborate cu art.346 alin.(2) din cod, condiționează accesul la calea de atac a contestației de conduita procesuală manifestată de părțile din procesul penal, de procuror, de persoana vătămată sau de judecătorul de cameră preliminară pe durata procedurii desfășurate în camera preliminară. Cu alte cuvinte, norma supusă controlului de constituționalitate impune condiții de admisibilitate a contestației, și anume formularea, în prealabil, în cadrul procedurii în camera preliminară, de cereri sau de excepții de către părțile din procesul penal, procuror sau persoana vătămată, respectiv de invocarea unor excepții, din oficiu, de către judecătorul de cameră preliminară, cereri sau excepții asupra cărora judecătorul de cameră preliminară să se fi pronunțat prin încheierea motivată care este supusă contestației.

Cu privire la accesul, formularea și exercitarea căii de atac a contestației în camera preliminară, în jurisprudența sa, Curtea a constatat că acestea reprezintă aspecte ale accesului liber la justiție, drept fundamental protejat de art.21 din Constituție. Potrivit art.21 alin.(1) din Constituție, orice persoană se poate adresa justiției pentru apărarea drepturilor, a libertăților și a intereselor sale legitime, iar, potrivit alin.(2) al aceluiași articol, nicio lege nu poate îngreuna exercitarea acestui drept. În reglementarea exercitării acestui drept legiuitorul are posibilitatea să impună anumite condiții de formă, ținând de natura și de exigențele administrării justiției, fără însă ca aceste condiționări să aducă atingere substanței dreptului sau să îl lipsească de efectivitate. Totodată, Curtea a reținut, în jurisprudența sa, că accesul liber la justiție nu vizează numai acțiunea introductivă la prima instanță de judecată, ci și sesizarea oricăror altor instanțe care, potrivit legii, au competența de a soluționa fazele anterioare sau ulterioare ale procesului, deoarece apărarea drepturilor, a libertăților și a intereselor legitime ale persoanelor presupune, în mod logic, și posibilitatea acționării împotriva hotărârilor judecătorești considerate ca fiind nelegale sau neîntemeiate. Ca urmare, limitarea dreptului părților de a exercita căile legale de atac constituie o limitare a accesului liber la justiție (a se vedea în acest sens Decizia nr.631 din 8 octombrie 2015, paragrafele 31 și 32). Pentru a fi în acord cu principiile constituționale, limitările aduse exercițiului căilor de atac trebuie să vizeze un scop legitim, pe de o parte, iar între mijloacele folosite de legiuitor și scopul urmărit de acesta trebuie să existe un raport de proporționalitate, pe de altă parte (a se vedea, în acest sens, Decizia nr.176 din 24 martie 2005, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr.356 din 27 aprilie 2005). Ca urmare, este de competența exclusivă a legiuitorului instituirea regulilor de desfășurare a procesului în fața instanțelor judecătorești, soluție ce rezultă din dispozițiile art.126 alin.(2) din Constituție (a se vedea, în acest sens, Decizia nr.1 din 8 februarie 1994, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr.69 din 16 martie 1994), însă orice limitare a accesului liber la justiție trebuie să fie temeinic justificată, analizându-se în ce măsură dezavantajele create de ea nu

cumva depășesc posibilele avantaje (Decizia nr.266 din 7 mai 2014, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr.464 din 25 iunie 2014).

Raportând cele menționate mai sus la speța dedusă judecății, apreciem că măsura reglementată nu apare ca fiind proporțională cu scopul legitim urmărit, din perspectiva relației existente între interesul general și cel individual. Potrivit Expunerii de motive la Proiectul de Lege privind Codul de procedură penală, instituția camerei preliminare a fost concepută, în accepțiunea legiuitorului, „ca o instituție nouă și inovatoare”, care are ca scop „înlăturarea duratei excesive a procedurilor în faza de judecată”, fiind, în același timp, un remediu procesual menit „să răspundă exigențelor de legalitate, celeritate și echitate a procesului penal”. În prezent, instituția camerei preliminare este reglementată în cuprinsul Codului de procedură penală la art.342—348, unde se găsesc elementele referitoare la obiectul și durata, măsurile premergătoare, procedura, soluțiile ce pot fi pronunțate și contestația împotriva acestor soluții. Cu toate că din reglementarea atribuțiilor pe care le presupune funcția exercitată de judecătorul de cameră preliminară rezultă că activitatea acestuia nu privește fondul cauzei, actul procesual exercitat de către acesta neantamând și nedispunând, în sens pozitiv sau negativ cu privire la elementele esențiale ale raportului de conflict: faptă, persoană și vinovăție (a se vedea Decizia nr.641 din 11 noiembrie 2014, paragraful 28), rezultatul procedurii în camera preliminară referitor la stabilirea legalității administrării probelor și a efectuării actelor procesuale de către organele de urmărire penală are o influență directă asupra desfășurării judecății pe fond, putând să fie decisiv pentru stabilirea vinovăției/nevinovăției inculpatului. Curtea a reținut că părțile din procesul penal și procurorul au dreptul de a contesta cele statuate de către judecătorul de cameră preliminară prin încheierea pronunțată [în condițiile art. 346 alin.(1) din Codul de procedură penală] referitor la modul de soluționare a cererilor și excepțiilor, precum și soluțiile de restituire a cauzei la parchet — în caz de constatare a unor neregularități ale actului de sesizare; excluderea totală a probelor administrate în cursul urmăririi penale; neremedierea, în termen, de către parchet a neregularităților actului de sesizare — ori cu privire la cazurile în care judecătorul a exclus una sau mai multe probe administrate sau a constatat nulitatea actelor de urmărire penală efectuate cu încălcarea legii, în condițiile în care probele excluse nu pot fi avute în vedere la judecata în fond a cauzei.

Având în vedere, pe de o parte, influența pe care procedura camerei preliminare o are asupra fazelor de judecată ulterioare, iar, pe de altă parte, faptul că soluțiile prevăzute la art.346 alin. (3)—(5) din Codul de procedură penală vizează toate părțile din proces, apreciem că obiectivele care privesc interesul general al statului de a asigura celeritatea procedurii în camera preliminară trebuie realizate cu respectarea deopotrivă a drepturilor și intereselor legitime ale persoanelor implicate în această procedură, respectiv părților din procesul penal, procurorului și persoanei vătămate. Or, dispozițiile legale criticate consacră un dezechilibru între aceste interese concurente.

Astfel, nereglementarea căii de atac împotriva încheierii pronunțate de judecătorul de cameră preliminară în temeiul art.346 alin.(2) din Codul de procedură penală, în redactarea anterioară modificării operate prin Legea nr.75/2016, dacă nu s-au formulat cereri și excepții ori nu a ridicat din oficiu excepții, și, implicit lipsirea părților din procesul penal, procurorului și persoanei vătămate de posibilitatea de a supune controlului judiciar soluția prin care se dispune începerea judecății constituie o măsură excesivă, ce depășește cadrul constituțional referitor la dreptul la apărare și exercitarea căilor de atac. Este de necontestat că legiuitorul poate limita numărul căilor de atac, însă, în cauză, prin consacrarea caracterului definitiv al soluției pronunțate cu privire la legalitatea sesizării instanței, a administrării probelor și a efectuării actelor de urmărire penală este înlăturată singura cale de atac existentă în această materie. Aceasta, în condițiile în care, astfel cum Curtea a statuat într-o jurisprudență constantă, semnificația sintagmei „în condițiile legii”, cuprinsă în dispozițiile art.129 din Constituție, „se referă la condițiile procedurale de exercitare a căilor de atac și nu are în vedere imposibilitatea exercitării oricărei căi de atac împotriva hotărârilor judecătorești prin care se soluționează fondul cauzei” (a se vedea și deciziile nr.45 din 14 martie 2000, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr.370 din 9 august 2000, sau nr.84 din 4 mai 2000, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr.367 din 8 august 2000).

O astfel de soluție legislativă disproporționată în raport cu scopul urmărit nu își găsește justificarea, enunțarea unor principii generale care stau la baza reglementării instituției camerei preliminare nu constituie o motivare temeinică a restrângerii exercițiului unui drept fundamental. Astfel, dezideratul celerității nu se poate realiza cu încălcarea drepturilor și libertăților fundamentale, în speță liberul acces la justiție, dreptul la apărare și dreptul la exercitarea căilor de atac în condițiile legii.

În concluzie, reținem că, prin consacrarea implicită a caracterului definitiv al încheierii pronunțate de judecătorul de cameră preliminară în temeiul art.346 alin.(2) din Codul de procedură penală, în redactarea anterioară modificării operate prin Legea nr.75/2016, și înlăturarea în acest mod a controlului judiciar al soluțiilor pronunțate în această materie, dispozițiile art.347 alin.(1) din Codul de procedură penală aduc atingere accesului liber la justiție al participanților la procesul penal, în substanța sa, încălcând astfel prevederile art.21 din Constituție și restrâng, în mod neproporțional, dreptul la apărare al acestora, consacrat de art.24 din Constituție.

Pe de altă parte, argumentul pe care se fundamentează soluția în opinia majoritară, potrivit căruia dispozițiile art.347 alin.(1) din Codul de procedură penală creează un tratament discriminatoriu pentru inculpatul, persoana vătămată, partea civilă și partea responsabilă civilmente din cauza în care judecătorul de cameră preliminară a dispus începerea judecății după ce a constatat că nu s-au formulat cereri și excepții și nici nu a ridicat din oficiu excepții, față de părțile și persoanele vătămate rămase la rândul lor în pasivitate în acele cauze penale în care judecătorul de cameră preliminară a ridicat, din oficiu, excepții sau au fost formulate cereri și excepții de către un alt participant în proces decât contestatorul, nu poate fi reținut. Astfel, „discriminarea” constatată de Curte este una strict conjuncturală, fiind rezultatul comparării a două cauze penale distincte, în care părțile, procurorul, persoana vătămată sau instanța, din oficiu, își exercită diferit drepturile procesuale, adoptând conduita procesuală corespunzătoare cauzei, împrejurare în funcție de care se stabilește cadrul procesual specific. În mod obiectiv și rezonabil, comportamentul activ al cel puțin unuia dintre participanții la procesul penal în privința exercitării drepturilor procesuale puse la dispoziție de lege, cu consecința determinării unui anumit curs al procesului, plasează părțile din respectivul proces penal, procurorul sau persoana vătămată în situații diferite față de participanții la procesul penal desfășurat într-o altă cauză, care au rămas în pasivitate. Opțiunea pentru o anumită conduită procesuală, în sensul exercitării sau nu a drepturilor procesuale, constituie o problemă exclusivă de aplicare a legii și nu poate constitui o sursă de discriminare între persoanele în cauză, care să poată fi sancționată de Curtea Constituțională. Tratatul diferit stabilit de lege este urmarea situațiilor diferite în care participanții la procesul penal se situează ca efect al atitudinii active sau pasive în cadrul procedurilor pendinte, iar nu consecința unei opțiuni a legiuitorului, transpusă în norma procedurală, care să poată fi supusă controlului de constituționalitate.

Însă, ceea ce este susceptibil de a fi controlat și sancționat de către Curtea Constituțională este, așa cum am arătat în prealabil, opțiunea legiuitorului de a refuza accesul la calea de atac a contestației participanților la procesul penal, cu consecința limitării accesului la justiție și la exercitarea unei căi de atac, precum și a dreptului la apărare, garanții ale dreptului la un proces echitabil, prin introducerea unor condiții care, prin ele însele, aduc atingere substanței dreptului, lipsindu-l de efectivitate.

Judecător,
Daniel Marius Morar